

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه:	همایش روز جهانی فلسفه ۱۳۹۱
عنوان و نام پدیدآور:	بررسی وضعیت فلسفه در ایران. جلد اول. مجموعه مقالات/مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
مشخصات نشر:	تهران، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	شانزده، ۲۹۲ص.
شابک:	
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
موضوع:	فلسفه - یونسکو - کنگره‌ها.
موضوع:	فلسفه - مجموعه مقالات - ۱۳۹۱.
شناسه افزوده:	ایران. مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
رده‌بندی کنگره:	
رده‌بندی دیویی:	
شماره کتابشناسی ملی:	

شناسنامه کتاب

عنوان کتاب: بررسی وضعیت فلسفه در ایران. جلد اول: مجموعه مقالات.

ناشر: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

ویراستار و صفحه‌آرا: عباس کدخدایی

نوبت ویرایش: اول

چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

- ♦ کلیه حقوق متعلق به ناشر می‌باشد.
- ♦ نکات مندرج در این کتاب مبتنی بر اندیشه و رأی نویسندگان مقالات است و انتشار این مطالب از طرف مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، مؤید نظر آنان نیست.
- ♦ نقل مطلب با ذکر مأخذ بلامانع است.

تهران، خیابان ولی‌عصر، خیابان نوفل لوشاتو، خیابان آراکلیان، شماره ۴، کد پستی: ۱۱۳۳۶۱۴۸۱۶

تلفکس: ۶۶۹۵۲۰۵۸ (۰۲۱)

info@irip.ir - www.irip.ir

همایش روز جهانی فلسفه

بررسی وضعیت فلسفه در ایران معاصر

جلد اول

مجموعه مقالات

مقدمه

روز جهانی فلسفه که همه ساله در یکی از کشورهای جهان برگزار می‌شود، فرصت مغتنمی را برای اندیشمندان گفتگوهای علمی سازنده، نگاهی از بالا نیز به وضعیت فلسفه در کشور داشته باشند. مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران به دلیل جایگاه خود در عرصه مباحث فلسفی کشور و نگاه ویژه اساتید و دانشجویان کشور به آن وظیفه خود دانست که این فرصت را مغتنم شمرده و زمینه تبادل اندیشه‌های فلسفی را هر چه بیشتر فراهم آورد. به همین منظور در سال ۱۳۹۱ برنامه‌هایی مد نظر قرار گرفت که طیفی از روش‌های مختلف مشارکت اساتید و دانشجویان معزز را در بر گیرد، به گونه‌ای که دامنه مباحث فلسفی را به دیگر عرصه‌های دانش که به ظاهر در ارتباط با فلسفه نیستند نیز گسترش دهد.

برای اجرایی این همایش و برنامه‌های تعریف شده برای آن، از مشارکت و حمایت علمی و معنوی مراکز پژوهشی و نهادهای دانشگاهی بهره‌گیری شد که جای تقدیر و تشکر بسیار دارد. این دانشگاه‌ها و مراکز علمی عبارتند از: بنیاد حکمت اسلامی صدر، مجمع عالی حکمت اسلامی، دانشگاه امام صادق علیه السلام، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه الزهراء علیها السلام، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، دانشگاه شیراز، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، کمیسیون ملی یونسکو در ایران.

موضوع اصلی مورد بررسی در همایش روز جهانی فلسفه، بررسی وضعیت فلسفه در ایران معاصر است و برنامه‌های دیگر، حول این محور طراحی شده‌اند. مقصود از فلسفه در این عنوان مفهومی موسع است که حیطه‌های کلام، عرفان، منطق و تا حدی مباحث فلسفی علوم تجربی را نیز شامل می‌شود. برای این همایش، فعالیت‌های مختلفی در قالب‌های مختلف به اجرا درآمده و مورد توجه قرار گرفته است:

- نگارش مقاله توسط اساتید و صاحب‌نظران حوزه فلسفه بر اساس محورهای همایش
- مصاحبه علمی با اساتید و صاحب‌نظران با جهت‌گیری تحلیل و نقد وضعیت فلسفه در کشور

- نظرسنجی از دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اساتید فلسفه برای دستیابی به یک تحلیل استراتژیک از وضعیت فلسفه در کشور و حرکت به سمت تبیین وضعیت مطلوب فلسفه در کشور
- و نشست علمی در روز برگزاری همایش روز جهانی فلسفه و ارائه مقالات برگزیده

سیاست‌های اصلی حاکم بر فعالیت‌های علمی مرتبط با روز فلسفه از این قرار بوده است:

- مشارکت حداکثری اساتید و دانشجویان معزز در دانشگاه‌های کشور و حوزه‌های علمیه در جهت کمک به تصمیم‌سازی‌های درست در بخش تصمیم‌گیر کلان کشور
- ایجاد فضای گفتگوی صمیمانه میان اساتید و دانشجویان با هدف بررسی وضعیت فعلی فلسفه در کشور، به دست آوردن تلقی مناسب از وضعیت مطلوب فلسفه در کشور و وصول به برخی راهکارهای مناسب برای حرکت در مسیر مطلوب
- برقراری ارتباط علمی عمیق‌تر میان اساتید از یک سو و دانشجویان از سوی دیگر جهت تلفیق پختگی علمی و ریسک‌پذیری علمی که لازمه هر گونه نوآوری در عرصه علمی کشور می‌باشد
- کمک به اهداف نقشه جامع علمی کشور و سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴

بنابراین اهم موضوعات قابل بررسی در همایش به شرح زیر منتخب و ارائه گردید:

- بررسی وضعیت آموزش فلسفه در کشور در مقاطع دبستان، راهنمایی، دبیرستان، دانشگاه، مقاطع تحصیلات تکمیلی، حوزه‌های علمیه، آموزش‌های آزاد
- بررسی وضعیت پژوهش‌های فلسفی در قالب پایان‌نامه، رساله، طرح‌های پژوهشی و پژوهش‌های آزاد
- بررسی وضعیت انجمن‌های علمی مرتبط با فلسفه از حیث تعداد، تنوع، تعداد اعضا، نوع فعالیت و گستره فعالیت و...

- بررسی مجلات علمی پژوهشی، علمی ترویجی، علمی تخصصی و دانشجویی مرتبط با مباحث فلسفی از حیث تنوع، خوانندگان و...
  - بررسی کاربردی بودن یا کاربردی کردن مباحث فلسفه در سطح جامعه
  - بررسی تنوع موضوعات و مکاتب فلسفی مورد توجه در ایران
  - بررسی وضعیت نیروی انسانی در فلسفه از حیث تعداد اعضای هیأت علمی، تعداد دانشجویان، تعداد دانشجو به استاد، تعداد گروه‌های علمی، تنوع گروه‌های علمی، نحوه جذب دانشجو
  - بررسی وضعیت بازار نشر کتاب‌های فلسفی در ایران اعم از ناشران کتابهای فلسفی، تیراژ، تنوع عناوین، کیفیت چاپ و پخش و...
  - بررسی امکانات مورد نیاز برای آموزش و پژوهش فلسفی خصوصاً میزان کتاب‌ها و مجلات در دسترس
  - بررسی وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان فلسفه در بازار کار ایران
  - بررسی وضعیت بنیادهای فلسفی در کشور
  - بررسی وضعیت جوایز و جشنواره‌های علمی مرتبط با مباحث فلسفی و بزرگداشت بزرگان فلسفه در کشور
- گفتنی است که جایگاه زنان در فلسفه کشور به عنوان موضوع خاص در هر یک از موارد ذکر شده مورد توجه خواهد بود.
- به‌شکرانه الهی، این همایش اثرات معنوی و مادی زیادی داشته به‌گونه‌ای که مهم‌ترین تولیدات همایش به شرح زیر می‌باشند:
- بررسی وضعیت فلسفه در ایران معاصر ۱: مجموعه مقالات
  - بررسی وضعیت فلسفه در ایران معاصر ۲: مجموعه مصاحبه‌ها
  - بررسی وضعیت فلسفه در جهان (آسیا، اقیانوسیه، اروپا و امریکای شمالی)
- گفتنی است که این تولیدات به‌صورت دیجیتالی و در قالب لوح فشرده نیز در اختیار علاقمندان قرار گرفت.

کتاب پیش رو، شامل مجموعه مقالات انتقادی و توصیفی تعدادی از اساتید و صاحب‌نظران در خصوص وضعیت فلسفه در کشور و بررسی راهکارهای بهبود آن در حوزه‌های مختلف است که با عنوان «بررسی وضعیت فلسفه در ایران معاصر ۱» ارائه شده تا علاقمندان بتوانند از نتایج آن در شناخت بهتر ابعاد وضعیت فلسفه کشور استفاده نمایند و از پیشنهادهای مفید و سازنده‌ی آنان بهره بگیرند یا برای مشکلات موجود چاره‌جویی نمایند.

در تولید این مجموعه مقالات، دو موضوع مورد توجه بوده است:

۱. فضای کلی مقالات مربوط به تحلیل وضعیت فلسفه در ایران (بررسی وضع موجود، تحلیل و نقد وضعیت موجود و تبیین وضع مطلوب و راهکارهای دستیابی به آن) در حوزه موضوعات پیشنهادی باشد.
۲. نظر به هدف همایش، اصراری بر غنای منابع پایانی مقاله نبوده و کیفیت تحلیل‌های ارائه شده در متن مقاله، از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

عبدالحسین خسروپناه

رئیس مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

و رئیس شورای سیاست‌گذاری همایش روز جهانی فلسفه

آبان ماه ۱۳۹۱

سازمان برگزار کننده همایش

مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

حامیان علمی همایش

مجمع عالی حکمت اسلامی

بنیاد حکمت اسلامی صدرا

دانشگاه امام صادق علیه السلام

دانشگاه تربیت مدرس

دانشگاه الزهرا علیها السلام

دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

دانشگاه شیراز

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

کمیسیون ملی یونسکو در ایران

مسئولین ارشد همایش

رئیس شورای سیاست گذاری حجت الاسلام دکتر عبدالحسین خسروپناه، رئیس مؤسسه

پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

دبیر علمی همایش دکتر رضا اکبری، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه

امام صادق علیه السلام

دبیرخانه همایش

مدیر اجرایی دبیرخانه علمی همایش

حسن سعدآبادی

مدیر روابط عمومی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

ابوالفضل عنابستانی

همکاران دبیرخانه همایش در بخش مصاحبه

دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه امام صادق علیه السلام

علی آلبوغیش

دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی علیه السلام

ماندانا چگینی فراهانی

دانشجوی دکتری فلسفه مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه

امیرحسین خداپرست

کارشناسی ارشد فلسفه دین دانشگاه تهران

غزاله حجتی

مهران رضایی	دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه اصفهان
حسین سعدآبادی	کارشناسی ارشد فلسفه و کلام دانشگاه باقرالعلوم <small>علیه السلام</small>
محمد مهدی سیار	دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه تربیت مدرس
یاسین شکرانی	دانشجوی دکتری فلسفه دانشگاه قم
هادی محمودی	کارشناسی ارشد فلسفه دانشگاه امام صادق <small>علیه السلام</small>
محمد حسین مطهری	کارشناسی ارشد فلسفه دانشگاه تهران

همکاران دبیرخانه همایش در بخش آماده سازی و ویراستاری

غزاله حجتی	کارشناسی ارشد فلسفه دین دانشگاه تهران
محمد حسین حیدری فرد	دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه دانشگاه امام صادق <small>علیه السلام</small>
امیر حسین سلیمانی	دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه دانشگاه امام صادق <small>علیه السلام</small>
عباس کدخدایی	کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه قم
زهرا کدخدایی	طلبه دوره کارشناسی جامعه الزهراء <small>علیها السلام</small>

گروه مترجمان

یاسر پوراسماعیل	دانشجوی دکتری فلسفه پژوهشگاه دانش های بنیادی
محمد معارفی	دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه دانشگاه امام صادق <small>علیه السلام</small>

با تشکر از اساتید معظم و صاحب نظران گرامی (به ترتیب حروف الفبا):

- دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران
- آیت الله دکتر احمد احمدی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران و رئیس سازمان سمت
- دکتر علی اردشیر لاریجانی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران و رئیس مجلس شورای اسلامی
- دکتر محمدعلی اژه ای، مدیر گروه فلسفه دانشگاه اصفهان
- حجت الاسلام والمسلمین علی رضا آل بویه، رئیس پژوهشکده فلسفه و کلام پژوهشگاه فرهنگ و علوم اسلامی قم

- دکتر محمدمهدی اعتصامی، مدیر گروه فلسفه دفتر تألیف و برنامه‌ریزی کتب
درسی
- دکتر شهین اعوانی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه غرب مؤسسه پژوهشی
حکمت و فلسفه ایران
- دکتر قاسم پورحسن، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه علامه
طباطبایی علیه السلام
- دکتر زهرا پورسینا، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه شهید بهشتی علیه السلام
- دکتر زهره توازیانی، رئیس دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه
الزهرا علیه السلام
- دکتر میثم توکلی بینا، دانش‌آموخته دکتری فلسفه دین دانشگاه آزاد اسلامی
(واحد علوم و تحقیقات تهران)
- دکتر محسن جوادی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه
قم
- دکتر عین‌الله خادمی، مدیر گروه فلسفه دانشگاه شهید رجایی
- آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای، رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا
- دکتر نجفقلی حبیبی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران
- دکتر مالک حسینی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه آزاد اسلامی واحد
علوم و تحقیقات
- دکتر رضا داوری اردکانی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران و
رئیس فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران
- دکتر مهدی ذاکری، عضو هیأت علمی دانشکده فقه و فلسفه پردیس قم
دانشگاه تهران
- دکتر علی زاهد، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی
- دکتر محمدصادق زاهدی، مدیر گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه
بین‌المللی امام خمینی علیه السلام
- دکتر محمد سعیدی‌مهر، عضو هیأت علمی گروه فلسفه و حکمت دانشگاه
تربیت مدرس

- دکتر پرویز ضیاء شهابی، عضو هیات علمی گروه فلسفه دانشگاه آزاد اسلامی
- حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی شیخ الاسلامی، عضو هیات علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران
- دکتر حسین شیخ رضایی، عضو هیات علمی گروه مطالعات علم مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
- دکتر مسعود صادقی، عضو هیات علمی گروه تاریخ و تمدن ملل اسلامی دانشگاه تهران
- آقای منوچهر صدوقی سها، استاد مدعو مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
- حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمد عابدی، عضو هیات علمی گروه فلسفه و کلام دانشگاه قم و رئیس دانشگاه جامع علوم قرآن کریم
- دکتر امیرعباس علی زمانی، عضو هیات علمی گروه فلسفه و حکمت دانشگاه تهران
- دکتر حسین غفاری، عضو هیات علمی گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه تهران
- دکتر حسن فتحی، عضو هیات علمی گروه فلسفه دانشگاه تبریز
- دکتر احد فرامرز قراملکی، مدیر گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه تهران
- دکتر قاسم کاکایی، عضو هیات علمی گروه فلسفه دانشگاه شیراز
- دکتر امیر احسان کرباسی زاده، عضو هیات علمی گروه مطالعات علم مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
- دکتر کریم مجتهدی، عضو هیات علمی گروه فلسفه دانشگاه تهران
- دکتر رضا محمدزاده، رئیس دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد دانشگاه امام صادق علیه السلام
- دکتر حسین محمودی دانش آموخته دکتری فلسفه دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات تهران)
- دکتر حسن مرادی، عضو هیات علمی گروه فلسفه دانشگاه شاهد

- دکتر جهانگیر مسعودی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه و حکمت اسلامی
دانشگاه فردوسی
- دکتر علی اصغر مصلح، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه علامه
طباطبایی رحمته
- حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسن معلمی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه
دانشگاه باقر العلوم علیه و دبیر مجمع عالی حکمت اسلامی
- دکتر مجید ملایوسفی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه و حکمت اسلامی
دانشگاه بین‌المللی امام خمینی رحمته
- دکتر محمدحسین مهدوی‌نژاد، عضو هیأت علمی گروه فلسفه و کلام اسلامی
دانشگاه پیام نور
- دکتر سید ضیاء موحد محمدی، عضو هیأت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و
فلسفه ایران
- دکتر سعید ناجی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه برای کودکان و نوجوانان
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- دکتر عبدالله نصری، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه علامه
طباطبایی رحمته
- دکتر علی‌اکبر نصیری، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه سیستان و
بلوچستان
- حجت الاسلام والمسلمین دکتر احمد واعظی، رئیس دفتر تبلیغات اسلامی
حوزه علمیه قم و عضو هیأت علمی مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام
خمینی رحمته
- دکتر حمید وحید دستجردی، رئیس پژوهشکده فلسفه تحلیلی پژوهشگاه
دانش‌های بنیادی
- دکتر احمدرضا همتی‌مقدم، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه آزاد
اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
- دکتر حسین هوشنگی، عضو هیأت علمی گروه فلسفه دانشگاه امام صادق علیه

فهرست مطالب

- ۱.....نقد و بررسی وضعیت کنونی فلسفه اسلامی.....
دکتر سعید انواری
- ۲۹.....فلسفه و جایگاه کمی و کیفی زنان در امر آموزش آن در دانشگاه‌های شهر تهران.....
دکتر زهره توازیانی
- ..... تربیت نسل کارآمدتر در پرتو کاربردی‌سازی فلسفه‌های مضاف برای فراگیران
۴۱..... دبیرستانی.....
دکتر میثم توکلی‌بینا
- ۶۱..... بررسی انتقادی تاریخ فلسفه اسلامی.....
دکتر قاسم پورحسن
- ۷۳..... نقد و بررسی بایسته‌ها و نابایسته‌های پایان‌نامه‌های فلسفی در ایران.....
دکتر عین‌الله خادمی
- ۹۳..... ترجمه معتبر آثار فلسفی: لازمه فلسفه‌ورزی به فارسی (بررسی موردی ویتگنشتاین)..
دکتر مالک حسینی
- ۱۰۵..... وضعیت فلسفه ذهن در ایران.....
دکتر مهدی ذاکری
- ۱۱۷..... تجارب من در تدریس فلسفه.....
دکتر علی زاهد
- ۱۲۹..... معنا و امکان فلسفه کاربردی.....
دکتر محمدصادق زاهدی

- نگاهی به نظام آموزش فلسفه (تحلیلی) ۱۴۱
دکتر حسین شیخ‌رضایی
- فلسفه در آموزش عالی ایران: اکنون و آینده ۱۵۹
دکتر حسن فتحی
- نگاهی به وضعیت فلسفه علم در ایران ۱۷۳
دکتر امیراحسان کرباسی‌زاده
- معرفی برخی خلائهای مبنایی و روشی در آموزش فلسفه در ایران ۱۸۹
دکتر حسین محمودی
- وضعیت آموزش فلسفه اسلامی در حوزه و دانشگاه ۲۰۷
دکتر حسن مرادی
- فلسفه اسلامی و سندروم انزوا و تصلب شرابین ارتباطی ۲۲۳
دکتر جهانگیر مسعودی
- نگاهی به رشته فلسفه تطبیقی در ایران ۲۳۵
دکتر مجید ملایوسفی
- آسیب‌شناسی فلسفه اسلامی ۲۵۱
دکتر محمدحسین مهدوی‌نژاد
- فلسفه پزشکی در ایران ۲۷۷
دکتر احمدرضا همتی‌مقدم